

**Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τη συνθήκη της
Λωζάννης**

Στο πλαίσιο του προγράμματος:

**«Ποντιακός Ελληνισμός: μνήμες και όνειρα,
παρελθόν, παρόν και μέλλον»**

Συγγραφέας

Πούλιος Ιωάννης

Σκοπός της εκπαιδευτικής προσέγγισης που προτείνεται εδώ είναι:

- να κατανοήσουν οι μαθητές το περιεχόμενο της συνθήκης
- να συνειδητοποιήσουν ότι τα σημερινά σύνορα στην ευρύτερη περιοχή αλλά και οι σχέσεις μεταξύ των βαλκανικών κρατών καθορίζονται –ακόμη- με βάση τα προβλεπόμενα στη συνθήκη της Λωζάννης
- να αναγνωρίσουν τη σημασία τήρησης του διεθνούς δικαίου
- να συνδέσουν την τοπική ιστορία με τη συνθήκη
- να καλλιεργήσουν την κριτική τους σκέψη

Αφόρμηση:

Η αφόρμηση της δράσης θα μπορούσε να είναι:

- φωτογραφίες από την υπογραφή της συνθήκης

...αλλά και τις αντιπροσωπείες Ελλάδας (στην πρώτη) και Τουρκίας (στη δεύτερη φωτογραφία)

Σημείωση: Η ελληνική αντιπροσωπεία στη Λωζάννη (καθισμένοι από αριστερά: Δ. Κακλαμάνος, Ε. Βενιζέλος, Α. Μιχαλακόπουλος, Α. Μαζαράκης)

Η αξιοποίηση των φωτογραφιών ως αφορμή σημαίνει ότι δε δίνουμε καμία αρχική πληροφορία στους μαθητές αλλά τους αφήνουμε –βοηθώντας με τις κατάλληλες ερωτήσεις- ναμαντέψουν ποιο γεγονός αποτυπώνεται στις φωτογραφίες:

- ✓ Τι βλέπετε παιδιά στις φωτογραφίες;
- ✓ Πού θα μπορούσε να συμβαίνει αυτό;
- ✓ Αναγνωρίζετε κανένα πρόσωπο; (κάποιοι μαθητές ίσως αναγνωρίσουν τον Βενιζέλο)
- ✓ Τι νομίζετε ότι κάνουν όλοι αυτοί; Ποια στοιχεία μας προϊδεάζουν για τη σοβαρότητα του σκοπού της συνάντησης; Τι πληροφορίες μπορούν να μας δώσουν η ενδυμασία των προσώπων, οι εκφράσεις του προσώπου τους, η στάση του σώματός τους κλπ; Τι πληροφορίες μπορεί να μας δώσει ο χώρος; Υπάρχουν γυναίκες στις φωτογραφίες;

Στη συνέχεια μπορούμε για να βοηθήσουμε τους μαθητές μας να τους δώσουμε μια ημερομηνία, το **1923**, και να τους ζητήσουμε να βρουν στην ελληνική ιστορία

(αναζητώντας πληροφορίες στο διαδίκτυο) ποια σημαντικά γεγονότα συνέβησαν εκείνη τη χρονιά.

Αφόρμηση 2:

Η αφόρμηση θα μπορούσε επίσης να είναι και ένα πρωτοσέλιδο μιας εφημερίδας της εποχής

Αντίστοιχα με ερωτήσεις βοηθούμε τους μαθητές να αντιληφθούν το γεγονός που θα προσεγγίσουμε στη συνέχεια:

- τίτλος εφημερίδας
- ημερομηνία έκδοσης
- εφημερίδα (ιστορία της συγκεκριμένης εφημερίδας, τόπος έκδοσης, άλλες πληροφορίες που μας δίνει το πρωτοσέλιδο)
- ανάλυση του τίτλου («Η ειρήνη υπεγράφη χθες εις την Λωζάννην»)
- ανάλυση της φωτογραφίας που δημοσιεύεται

Οι μαθητές έχουν πια κατανοήσει ότι αναφερόμαστε στη συνθήκη της Λωζάννης. Τους ρωτούμε αν γνωρίζουν κάτι για το γεγονός (οι μαθητές της Στ' Δημοτικού και φυσικά του Γυμνασίου και του Λυκείου) έχουν διδαχθεί το γεγονός στο πλαίσιο της διδακτέας ύλης του μαθήματος της ιστορίας.

Πριν εμβαθύνουμε στο ζήτημα, προσπαθούμε να κατανοήσουμε το περιεχόμενο της συνθήκης. Κατεβάζουμε το σχετικό κείμενο από την ιστοσελίδα του Υπουργείου Άμυνας (το επισυνάπτουμε και ως ξεχωριστό αρχείο):

http://www.geetha.mil.gr/media/Thesmika_Keimena/GEETHA/diethnh/3%20SYNTHIKI%20EIRHNHS%20LWZANIS.pdf

Κατεβάζουμε το κείμενο, το τυπώνουμε και μοιράζουμε τμήματά του στους μαθητές μας που στο μεταξύ έχουν χωριστεί σε ομάδες. Παροτρύνουμε τις ομάδες να κάνουν μια σιωπηρή ανάγνωση του δικού τους τμήματος και μετά να πουν στην ολομέλεια τι τους έκανε εντύπωση. Συζητούμε για κάποια επιμέρους ζητήματα:

- ❖ Πότε και πού υπογράφηκε η συνθήκη;
- ❖ Βρίσκουμε τη Λωζάννη στον χάρτη. Γιατί άραγε η συνθήκη υπογράφηκε στην Ελβετία;
- ❖ Συζητούμε για τις ιστορικές συνθήκες που επικρατούσαν εκείνη την περίοδο. Βλέπουμε την **ιστοριογραμμή** του 20^{ου} αιώνα και συζητούμε για τα σημαντικά γεγονότα που προηγήθηκαν της συνθήκης. Προσπαθούμε να εστιάσουμε σε κάποιους σταθμούς: Μακεδονικός Αγώνας, Βαλκανικοί πόλεμοι, Α΄ παγκόσμιος πόλεμος, Μικρασιατική καταστροφή, Συνθήκη της Λωζάννης. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει ένα από αυτά και μας παρουσιάζει με συντομία τα χαρακτηριστικά του (πότε, ποιοι ενεπλάκησαν, τι κέρδισε ή έχασε η Ελλάδα από αυτό)
- ❖ Βλέπουμε **χάρτες** της Ελλάδας και τον τρόπο που εξελίχθηκαν τα σύνορά της στη διάρκεια του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα:

By Historicair, translator (μετάφραση) Alexikoua - Image:Map Greece expansion 1832-1947-fr.svg (adaptation of Image:Population exchange 1923.gif/Greekhistory.GIF, GFDL). Image renamed from Image:L'expansion territoriale de la Grèce 1832-1947.svg, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=8515215>

-Βλέπουμε ότι στον χάρτη αυτό αναφέρονται και άλλες **συνθήκες**: Συνθήκη του Βερολίνου, Συνθήκη του Βουκουρεστίου, Συνθήκη των Σεβρών.

Γιατί έχουν τόση μεγάλη σημασία οι συνθήκες;

Τι παρατηρούμε ως προς τον χρόνο που υπογράφονται; (ότι υπογράφονται μετά τη λήξη μιας πολεμικής αναμέτρησης). Θυμόμαστε πώς αναφέρεται η συνθήκη της Λωζάνης στο πρωτοσέλιδο; (συνθήκη της ειρήνης...).

Τι κέρδισε ή έχασε –εδαφικά- η Ελλάδα από όσες συνθήκες προηγήθηκαν; Τι κέρδισε ή έχασε η Ελλάδα από τη συνθήκη της Λωζάννης; (οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες).

Ποιες χώρες υπέγραψαν τη συνθήκη; Υπάρχει κάτι περίεργο σ' αυτές; Τι σχέση έχει η Ιαπωνία με την περιοχή μας; Γιατί υπέγραψε και αυτή τη συνθήκη; (συζητούμε με τους μαθητές μας για τις περίφημες διομολογήσεις... *(Η Ιαπωνία υπέγραψε τη συνθήκη των Σεβρών το 1920 για να διατηρήσει τη θέση της ανάμεσα στις πέντε μεγάλες δυνάμεις, αποκτώντας μια θέση στην επιτροπή των στενών και τα δικαιώματά της από τις δικαστικές διομολογήσεις. Οι διομολογήσεις ήταν συμβάσεις που ρύθμιζαν το καθεστώς των ξένων στην οθωμανική αυτοκρατορία και σε χώρες της Άπω Ανατολής σύμφωνα με τις οποίες οι πρόξενοι των ξένων χωρών είχαν ευρύτατες δικαιοδοσίες επί των ομοεθνών τους σε θέματα αστικού, ποινικού και εμπορικού δικαίου, η πρώτη χρονολογείται από το 1535 μεταξύ Γαλλίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Με τις διομολογήσεις αυτές παρέχονταν στους ξένους ειδικά προνόμια σε σχέση με τον γηγενή πληθυσμό της χώρας, ενώ στους πρέσβεις και προξένους παρέχονταν δικαιώματα με ευρείες δικαιοδοσίες προστασίας των ομοεθνών τους).*

Έχει σεβαστεί η Τουρκία τη συνθήκη της Λωζάννης;

Ζητήστε από τους μαθητές να διαβάσουν το άρθρο 38...

Το πογκρόμ του 1955 κατά των Ελλήνων της Πόλης, καταπάτησε την Συνθήκη, «εκκαθαρίζοντας» ουσιαστικά τους «Ρωμιούς» της Κωνσταντινούπολης. Χαρακτηριστικά αναφέρεται στο άρθρο 38 περί προστασίας των μειονοτήτων πως «Η τουρκική κυβέρνηση αναλαμβάνει την «υποχρέωσιν να παρέχη εις πάντας του κατοίκους της Τουρκίας πλήρη και απόλυτον προστασίαν της ζωής και της ελευθερίας αυτών, αδιακρίτως γεννήσεως, εθνικότητας, γλώσσης, φυλής ή θρησκείας».

Ποιοι πληθυσμοί εξαιρέθηκαν από την ανταλλαγή των πληθυσμών (οι μουσουλμάνοι της Θράκης και οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης). Πώς εξελίχθηκε ο πληθυσμός των δύο αυτών ομάδων; (οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης ήταν 120.000 περίπου κατά την υπογραφή της συνθήκης και σήμερα είναι περίπου 2.000... Οι μουσουλμάνοι της Θράκης –τουρκόφωνοι, ρομά και πομάκοι- ήταν 90.000 και σήμερα είναι περίπου 140.000. Οι Έλληνες της Ίμβρου και της Τενέδου ήταν 20.000 και σήμερα περίπου 200...).

Τι γνωρίζουν οι μαθητές μας για την Ίμβρο και την Τένεδο; Βρίσκουν αυτά τα δύο νησιά στον χάρτη.

Τι προέβλεπε η συνθήκη για την Ίμβρο και την Τένεδο; Η Συνθήκη της Λωζάννης μεταξύ άλλων, προέβλεπε και την παράδοση των δύο αυτών νησιών στην Τουρκία, παρά το γεγονός ότι τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο τα νησιά αυτά βρίσκονταν υπό τον έλεγχο της Ελλάδας και ο πληθυσμός τους αποτελούνταν ανέκαθεν και αποκλειστικά από Έλληνες. (Γιατί άραγε επέμεινε η Τουρκία ώστε να κρατήσει αυτά τα δύο νησιά; Βλέπουμε ξανά τον χάρτη και συνειδητοποιούμε πόσο κοντά είναι τα νησιά στα Στενά...)

Ως αντάλλαγμα, η Συνθήκη προέβλεπε την εφαρμογή ειδικού διοικητικού καθεστώτος για τα νησιά (ζητούμε από τα παιδιά να διαβάσουν το άρθρο 14 και τα άρθρα 37-44 του 3ου τμήματος), παρέχοντας εγγυήσεις για την προστασία της ζωής και των ιδιοκτησιών, την ελεύθερη χρήση της μητρικής γλώσσας (ελληνική), τη θρησκευτική ελευθερία και γενικά για το σύνολο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα εν λόγω άρθρα της Συνθήκης χαρακτηρίστηκαν ως «βασικοί νόμοι» τους οποίους, όπως

συμφωνήθηκε, η Τουρκία δεν θα είχε κανένα δικαίωμα να καταργήσει μέσω άλλου νόμου, κανονισμού ή διοικητικής πράξης.

Σεβάστηκε η Τουρκία τους όρους της συνθήκης; Δίνουμε στους μαθητές μας κάποια αριθμητικά στοιχεία: Το 1960, σύμφωνα με την επίσημη απογραφή, στην Ίμβρο υπήρχαν 5.487 Έλληνες και 289 Τούρκοι. Σήμερα, στο νησί υπάρχουν 200 Έλληνες και 9.000 Τούρκοι· λιγότεροι από 20 είναι και οι Έλληνες που έχουν απομείνει στην Τένεδο.

Τυπώνουμε και μοιράζουμε στις ομάδες τα προαναφερόμενα άρθρα της συνθήκης που αναφέρονται στα δύο νησιά. Έπειτα δίνουμε στις ομάδες ένα φύλλο με τις ακόλουθες πληροφορίες και τους ζητούμε να εντοπίσουν τα άρθρα που παραβιάστηκαν:

- ✓ Τον Σεπτέμβριο του 1923, αμέσως μετά την παράδοση των νησιών στην Τουρκία διορίστηκε Τούρκος διοικητής (παραβίαση άρθρου 14)
- ✓ Επιπροσθέτως, σε 1500 άτομα ακόμα απαγορεύτηκε η επιστροφή στις κατοικίες τους, διότι είχαν εγκαταλείψει τα νησιά πριν από τον Σεπτέμβριο του 1923 (παραβίαση του 15ου πρωτοκόλλου περί αμνηστίας, προσαρτημένου στη Συνθήκη).
- ✓ -Το 1927 ψηφίστηκε νέος νόμος από το τουρκικό κοινοβούλιο (Νόμος 1151), επικυρώνοντας και επισήμως τα παραπάνω διοικητικά μέτρα, παρά τις αναφορές στη Συνθήκη που προέβλεπαν ότι κανένας νόμος δεν θα μπορούσε να υπερισχύσει έναντι των διατάξεων αυτών.
- ✓ Κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου επιβλήθηκε φόρος ιδιοκτησίας (ο περίφημος βαρλίκ), σύμφωνα με τον οποίο το ύψος των φόρων καθοριζόταν με τρόπο αυθαίρετο και πολλαπλάσιο της συνολικής αξίας της ιδιοκτησίας των νησιωτών (παραβίαση των άρθρων 39 και 40).
- ✓ Οι ακίνητες περιουσίες των χριστιανικών μοναστηριών, που προσέφεραν τα προς το ζην σε πλήθος οικογενειών, απαλλοτριώθηκαν και παραχωρήθηκαν σε Τούρκους που μεταφέρθηκαν εκεί από τις περιοχές της ανατολικής Τουρκίας· πολύ σύντομα, οι νέοι αυτοί πληθυσμοί

κατεδάφισαν τις εκκλησίες και άλλα κτίρια που ανήκαν στα μοναστήρια (παραβιάζοντας τα άρθρα 38, 39, 40 και 42 της Συνθήκης).

- ✓ Την περίοδο αυτή, οι άρρενες κάτοικοι των νησιών ηλικίας 20-40 επιστρατεύθηκαν και στάλθηκαν στα διαβόητα «τάγματα εργασίας» (γνωστά ως αμελέ ταμπουρού), όπου υποχρεώθηκαν σε καταναγκαστική εργασία, κάτω από τις σφοδρές καιρικές συνθήκες του χειμώνα, στα βουνά της ανατολικής Τουρκίας και του Κουρδιστάν (παραβίαση των άρθρων 39 και 40).
- ✓ Το 1964, οι τουρκικές αρχές κατέσχεσαν τα σχολικά κτήρια της τοπικής κοινότητας (νηπιαγωγείο, δημοτικό και γυμνάσιο), καθώς επίσης και τα έπιπλα, τις βιβλιοθήκες και τον σχολικό εξοπλισμό τους. Οι διδάσκοντες απολύθηκαν και δεν τους επιτράπη η ανάληψη θέσης ούτε στα σχολεία των μειονοτήτων στην Κωνσταντινούπολη. Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας απαγορεύτηκε ακόμη και κατ' οίκον και τα παιδιά των Ελλήνων υποχρεώθηκαν να διδάσκονται μόνο την τουρκική (παραβίαση των άρθρων 38, 39, 40, 41 και 42).
- ✓ Οι Ίμβριοι και οι Τενέδιοι που διέμεναν στο εξωτερικό έχασαν την τουρκική υπηκοότητά τους, χάνοντας έτσι τα «πολιτικά τους δικαιώματα» και τη δυνατότητα να επιστρέψουν στα πατρία εδάφη (παραβιάσεις των άρθρων 38, 39 και 40).

Αναλύουμε ετυμολογικά τη λέξη «συνθήκη».

Μπαίνουμε στην ιστοσελίδα (<http://www.greek-language.gr>) της Πύλης της Ελληνικής γλώσσα (από το Μενού: Νέα Ελληνική, Εργαλεία, Ηλεκτρονικά λεξικά, Λεξικό Τριανταφυλλίδη) και βρίσκουμε τον ορισμό της λέξης:

 συνθήκη η [sinθíki] O30 : **1.** επίσημη συμφωνία μεταξύ κρατών που αφορά σημαντικά διμερή ή διεθνή ζητήματα και που συχνά φέρει το όνομα της πόλης όπου έγινε η σύναψη της συμφωνίας αυτής: *Η ~ του Βουκουρεστίου / της Γενεύης. ~ ειρήνης. ~ για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων.* **2.** (πληθ.) το σύνολο των δεδομένων που διαμορφώνουν μια κατάσταση: *Πολιτικές / κοινωνικές / οικογενειακές / κλιματολογικές / καιρικές συνθήκες. Ευνοϊκές / δυσμενείς / κατάλληλες / ακατάλληλες συνθήκες. Ο άνθρωπος προσαρμόζεται στις συνθήκες του περιβάλλοντος. Εργάζεται κάτω από δύσκολες συνθήκες.* **3.** (λόγ. έκφρ.) *κατά συνθήκη(ν)*, συμβατικά, με ρητή ή σιωπηρή αμοιβαία παραδοχή: *Τα κατά ~ ψεύδη. Κατά συνθήκη(ν) άνθρωπος*, μειωτικά για κτ. που θεωρούμε ότι στερείται τις ανώτερες ψυχικές ιδιότητες του ανθρώπου, που είναι κτηνώδης. [λόγ.: 1, 3: αρχ. *συνθήκη*, φρ. *κατά συνθήκη*· 2: σημδ. γαλλ. *condition*]

Σχηματίζουμε προτάσεις χρησιμοποιώντας τη λέξη και με τις τρεις σημασίες που αναφέρονται.

Περισσότερα για την ετυμολογία: Ορίζει κάπου ο Αριστοτέλης το νόμο ως «συνθήκη» (ανάμεσα στα μέλη της κοινωνίας), που γίνεται «εγγυητής αλλήλοις των δικαίων», (που εγγυάται, εφ' όσον εφαρμόζεται, τη δικαιοσύνη ανάμεσα σε όλους εκείνους που υπόγραψαν αυτή τη συνθήκη). Νομίζω γίνεται πιο κατανοητό το περιεχόμενο του όρου συνθήκη, αν προσέξουμε την ετυμολογία του: θήκη από το τίθημι (=θέτω). Άρα, ο νόμος (ως συνθήκη) είναι κείμενο που έθεσαν όλοι μαζί οι συμβαλλόμενοι, αφού συμφώνησαν σε μια διατύπωση (συν-θήκη) που εκφράζει όλων τα συμφέροντα με τρόπο δίκαιο, σε πλαίσια αμοιβαιότητας (http://www.stougiannidis.gr/etym_intro.htm)

Συζητούμε για τα πρόσωπα που πρωταγωνίστησαν στην υπογραφή της συνθήκης από την ελληνική και την τουρκική πλευρά:

- τον Ελευθέριο Βενιζέλο
- τον Κεμάλ Ατατούρκ

Οι μαθητές μπορούν (σε ομάδες) να συγκεντρώσουν πληροφορίες και να κάνουν μια πολυμεσική παρουσίαση για τους δύο αυτούς άνδρες, που ο καθένας με το έργο του άλλαξε την πορεία της χώρας του.

Δίνουμε στους μαθητές το ακόλουθο κείμενο (από το σχολικό βιβλίο «Ιστορία Στ' δημοτικού»:

2. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος περιγράφει τα καθήκοντα των πολιτικών

«Είπον προς υμάς, ότι πρώτιστον καθήκον του πολιτικού ανδρός είναι να θυσιάζη το ατομικόν συμφέρον και συμφέρον του κόμματος του υπέρ του κοινού συμφέροντος. Είπον προσέτι* ότι δεύτερον καθήκον του πολιτικού ανδρός είναι να λέγη την αλήθειαν πάντοτε και προς τα άνω και προς τα κάτω, αδιαφορών εάν επρόκειτο εκ τούτου να γίνη δυσάρεστος. Είπον συγχρόνως ότι των αρχόντων πρώτιστον καθήκον είναι να δίδωσι το παράδειγμα της πλήρους υποταγής και ευλαβείας εις τα κελεύσματα* των νόμων, διά να έχουν το δικαίωμα να επιβάλωσι την τήρησιν αυτών εις τους αρχομένους».

Εφημερίδα Πατρίς, 27 Νοεμβρίου 1910. Τα κείμενα τον Ελευθερίου Βενιζέλου. Η ζωντανή ιστορία της δραματικής περιόδου των εθνους 1909-1935, επιμέλεια και ιστορικά υπομνήματα Στεφ. Ι. Στεφάνου, τόμ. 1 (1909-1914), Αθήνα 1981, σ. 227.

* προσέτι = ακόμη, επιπλέον

* κελεύσματα = προστάγματα

Σχολιάζουμε την άποψη του Βενιζέλου και επιχειρηματολογούμε επί αυτής.

Πώς τιμούμε σήμερα τον Ελευθέριο Βενιζέλο; (στη Βουλή υπάρχει αίθουσα «Ελευθέριος Βενιζέλος», το αεροδρόμιο της Αθήνας ονομάζεται «Ελευθέριος Βενιζέλος», υπάρχουν σε όλη την Ελλάδα οδοί με το όνομά του, αγάλματα κλπ). Γνωρίζουμε την οδό Βενιζέλου που βρίσκεται στην πόλη μας (Σέρρες);

Γιατί ο Κεμάλ Ατατούρκ λατρεύεται ακόμη και σήμερα στην Τουρκία ως εθνάρχης; Τι πρόσφερε στη χώρα του; Τι καταλαβαίνουμε από το όνομά του; (Μουσταφά Κεμάλ το πραγματικό του όνομα, προστέθηκε στη συνέχεια το «ατατούρκ»= πατέρας των Τούρκων) Τι σχέση έχει με τη Θεσσαλονίκη; Πώς συνδέεται η σχέση αυτή με τον διωγμό των Ελλήνων της Πόλης το 1955;

(στη φωτογραφία το σπίτι που γεννήθηκε ο Κεμάλ Ατατούρκ στη Θεσσαλονίκη, το οποίο βρίσκεται στην οδό Αποστόλου Παύλου, πίσω από το Τουρκικό προξενείο)

Συνδέουμε τη συνθήκη με την τοπική ιστορία.

Χρησιμοποιούμε από το βιβλίο της τοπικής ιστορίας των Σερρών τα κεφάλαια:

-19 (Ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος)

<http://dipeserron.gr/history/index.php/20os-aionas/o-a-pagkosmios-polemos>

-20 (Η Μικρασιατική καταστροφή και οι πρώτοι πρόσφυγες στην περιοχή μας)

<http://dipeserron.gr/history/index.php/20os-aionas/i-mikrasiatiki-katastrofi-kai-oi-protai-prosfyges-stin-perioxi-mas>

-21 (1920-1940, η καθημερινή ζωή των Σερραίων)

<http://dipeserron.gr/history/index.php/20os-aionas/1920-1940-kathimerini-zoi-ton-serraion>

Πώς συνδέεται η ιστορία της ευρύτερης περιοχής των Σερρών με την υπογραφή της συνθήκης;

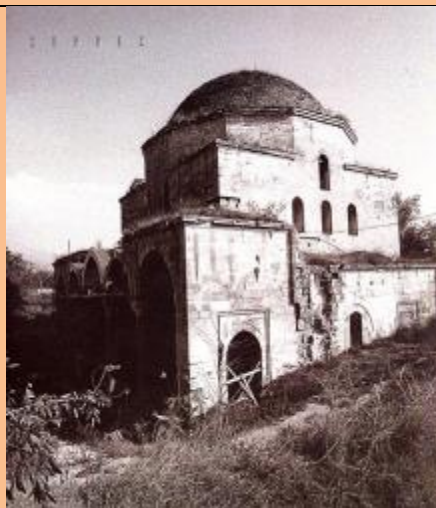
-η περιοχή μας ήταν στον πυρήνα όλων των πολεμικών αναμετρήσεων που αναφέραμε στην αρχή της δραστηριότητας (Μακεδονικός αγώνας, Βαλκανικοί, Α΄ παγκόσμιος πόλεμος)

-η περιοχή μας υποδέχτηκε χιλιάδες Έλληνες από τη Μικρά Ασία, ενώ χιλιάδες Τούρκοι που ζούσαν στα μέρη μας επέστρεψαν στην Τουρκία

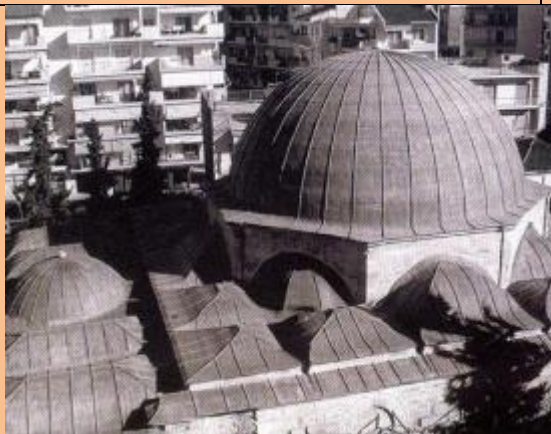
Αναζητούμε τα «ίχνη» των Τούρκων που ζούσαν για αιώνες στις Σέρρες και κάνουμε μια έρευνα για τα τουρκικά μνημεία της περιοχής μας (<http://www.serrelib.gr/serres6.htm>).

Μπεζεστένι

Τέμενος Μεχμέτ Μπέη

Ζιντζιρλί τζαμί

Τέμενος Μουσταφά Μπέη

Τι σχέση έχει με την περιοχή μας ο Ελευθέριος Βενιζέλος; Πότε την επισκέφτηκε; Σχολιάζουμε την επόμενη λιθογραφία καθώς και τη φωτογραφία που ακολουθεί:

Σχολιάζουμε τις πληροφορίες που τη συνοδεύουν:

«Ο δαφνοστεφής βασιλεύς και ο πολυμήχανος πρωθυπουργός μετά του επιτελείου, καθορίζοντες εν Χατζή-Μπεκλίκ τους όρους της εν Βουκουρεστίω συνθήκης, την 14η Ιουλίου 1913». Οι μεγάλοι πόλεμοι της Ελλάδος, Εκδόσεις Κ. Κουμουνδουρέα

Όπως βλέπουμε και στις αρχικές σελίδες του κειμένου της συνθήκης, αυτή επικυρώθηκε στην Ελλάδα με νομοθετικό διάταγμα (25 Αυγούστου 1923) το οποίο υπέγραφε ο Βασιλιάς Γεώργιος ο Β΄ και το τότε υπουργικό συμβούλιο. **Ποιο ήταν το πολίτευμα της Ελλάδας τότε;** Μπαίνουμε στην ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων (<http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagmatiki-Istoria/>)

και κατεβάζουμε την αναθεώρηση του 1911 (www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn14.pdf).

Συγκρίνουμε τα βασικά του άρθρα με το σημερινό μας σύνταγμα (<http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma>) και βρίσκουμε ομοιότητες και διαφορές.

Χρήσιμες πληροφορίες για τον εκπαιδευτικό: Το Σύνταγμα του 1864 υπήρξε μακρόβιο και ίσχυσε χωρίς ιδιαίτερες μεταβολές έως το 1911, οπότε οι έντονες πιέσεις για πολιτικές, διοικητικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, που οδήγησαν στο «στρατιωτικό κίνημα» στο Γουδί (1909) και την άνοδο του Ελευθερίου Βενιζέλου στην εξουσία, επέβαλαν την αναθεώρησή του. Οι σημαντικότερες μεταβολές που επέφερε η αναθεώρηση του 1911 ήταν η ενίσχυση των ατομικών ελευθεριών («το Δημόσιον Δίκαιο των Ελλήνων» κατά την ορολογία της εποχής) και του κράτους δικαίου, και ο γενικότερος εκσυγχρονισμός των θεσμών. Οι σημαντικότερες αλλαγές σε σχέση με το Σύνταγμα του 1864 στο επίπεδο της προστασίας των ατομικών ελευθεριών ήταν η ενίσχυση της προστασίας της προσωπικής ασφάλειας, η μείωση από το 30ό στο 25ο του ορίου ηλικίας των εκλόγιμων βουλευτών, η φορολογική ισότητα, το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και του απαραβιάστου της κατοικίας. Ταυτοχρόνως, αναβαθμίσθηκε ο ρόλος της Βουλής, ενισχύθηκαν οι εγγυήσεις της δικαστικής ανεξαρτησίας, επανιδρύθηκε το Συμβούλιο της Επικρατείας και ανατέθηκε ο έλεγχος του κύρους των βουλευτικών εκλογών σε ειδικό δικαστήριο, το Εκλογοδικείο, καθιερώθηκαν για πρώτη φορά η υποχρεωτική και δωρεάν στοιχειώδης εκπαίδευση, η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία και η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων και, τέλος, προβλέφθηκε απλούστερη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος.

Ο εθνικός διχασμός, ωστόσο, κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, ως αποτέλεσμα των συνεχών συγκρούσεων της πολιτικής ηγεσίας με το παλάτι, η μικρασιατική καταστροφή και η μεταβολή των γεωπολιτικών συνθηκών στη νοτιοανατολική Ευρώπη καθώς επίσης και η έλευση των προσφυγικών πληθυσμών στον ελλαδικό χώρο, οδήγησαν στην επανάσταση του Σεπτεμβρίου 1922 και, τελικώς, στην εγκαθίδρυση αβασίλευτου δημοκρατικού πολιτεύματος. Με την αποφασιστική συμβολή του Αλεξάνδρου Παπαναστασίου, η «Δ' εν Αθήναις Συντακτική Συνέλευσις» κατήργησε, στη συνεδρίαση της 25ης Μαρτίου 1924, τον βασιλικό θεσμό και ανακήρυξε την αβασίλευτη δημοκρατία.

Κλείσιμο δραστηριότητας:

- Ποιες ήταν άραγε οι σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών μετά την υπογραφή της συνθήκης; (θα ήταν αναμενόμενο ίσως να έχουν οι μαθητές μας την άποψη ότι ήταν ψυχρές ή εχθρικές αφού είχε προηγηθεί η αιματοχυσία του Α΄ παγκοσμίου πολέμου και η γενοκτονία της Μικρασιατικής καταστροφής)

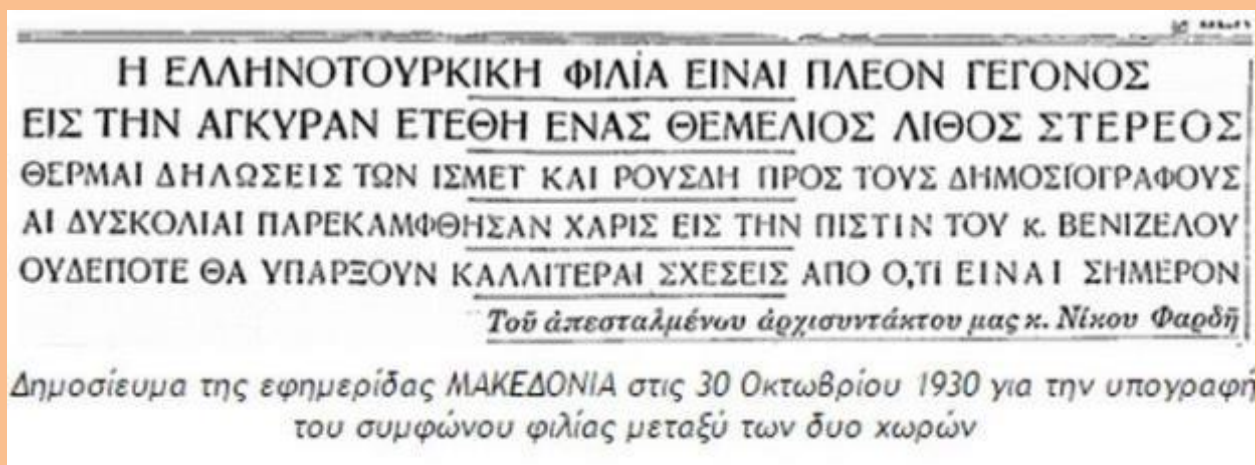
Δίνουμε επιπλέον πληροφορίες στους μαθητές μας:

- Στις 29 Οκτωβρίου 1930, ο Ελευθέριος Βενιζέλος, υπογράφει με τον πρωθυπουργό της Τουρκίας Ισμέτ Ινονού στην Άγκυρα, παρουσία του Κεμάλ Ατατούρκ, το Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας, Ουδετερότητας, Συνδιαλλαγής και Διαιτησίας. Με την κίνηση αυτή ο Βενιζέλος, λίγα χρόνια μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, θέλησε εμπράκτως να επιλύσει κάθε διαφωνία με την Τουρκία, γιατί θεωρούσε πως μόνο μέσα από μια τέτοια κίνηση θα μπορούσε η χώρα να γυρίσει σελίδα. Οι μνήμες από τις σφαγές ήταν ακόμη νωπές και πλήγωναν τον ελληνισμό, αλλά η χώρα όφειλε να προχωρήσει κλείνοντας τα μέτωπα του πολέμου.

- Με την υπογραφή του συμφώνου επισφραγίστηκε και γραπτώς η επιδιωκόμενη φιλία μεταξύ των δυο κρατών, που μετά από αλλεπάλληλες πολεμικές

αναμετρήσεις, έπρεπε να κερδίσουν χρόνο για την ειρήνη και την αναδιοργάνωσή τους. Ωστόσο αυτομάτως δημιουργούσε και κάποιες αμοιβαίες «υποχρεώσεις» που έπρεπε να τηρούνται αυστηρά και από τις δυο πλευρές. Υποχρεούνταν πλέον να μην υπογράψουν κανένα σύμφωνο, με άλλη χώρα που θα στρεφόταν κατά της Ελλάδας ή της Τουρκίας αντίστοιχα. Αναγνωριζόταν το δικαίωμα προσφυγής για επίλυση των διαφορών τους αρχικά με τη μέθοδο της συνδιαλλαγής μεταξύ των δύο πλευρών και σε περίπτωση αποτυχίας, στο Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης της Χάγης. Τέλος, συμφωνήθηκε η ουδετερότητα της μίας χώρας σε περίπτωση που η άλλη δεχόταν επίθεση από μία τρίτη. Ίσχυε για πέντε χρόνια και μπορούσε να ανανεωθεί εάν το ήθελαν οι αρχηγοί των δυο κρατών.

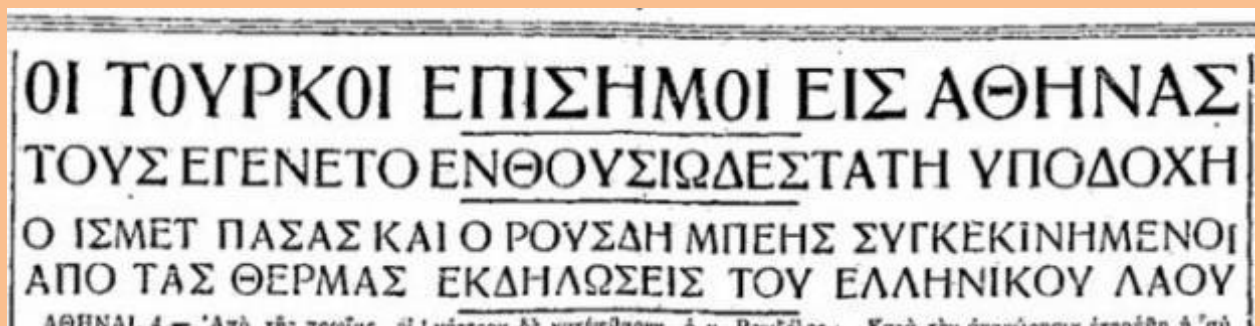
- Μάλιστα, ο τότε πρωθυπουργός της χώρας πρότεινε ανοιχτά για το Νόμπελ Ειρήνης τον Κεμάλ Ατατούρκ, τονίζοντας μέσα από την επιστολή του στον πρόεδρο της επιτροπής Βραβείου Νόμπελ ότι:

«Έχοντας, από την επαύριο της καταστροφής στη Μικρά Ασία, διακρίνει την πιθανότητα μιας συνεννόησης με την αναγεννημένη Τουρκία, η οποία βγήκε από τον πόλεμο ως εθνικό κράτος, της τείναμε το χέρι, το οποίο εκείνη δέχθηκε και έσφιξε με ειλικρίνεια. Από την προσέγγιση αυτή, η οποία μπορεί να χρησιμεύσει ως παράδειγμα των δυνατοτήτων συνεννόησης ανάμεσα σε δύο λαούς τους οποίους έχουν διαιρέσει οι πλέον σοβαρές διαφορές, έφ' όσον αφειθούν να διαποτιστούν από την ειλικρινή επιθυμία της ειρήνης, δεν προέκυψαν παρά μόνο ευεργετήματα, τόσο για τις δύο χώρες όσο και για την ειρηνική τάξη στην Εγγύς Ανατολή.

Ο άνθρωπος στον οποίο οφείλεται η πολύτιμη αυτή συμβολή στην υπόθεση της ειρήνης είναι ο πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας, Μουσταφά Κεμάλ Πασάς.

Έχω λοιπόν την τιμή, με την ιδιότητα μου ως αρχηγού της ελληνικής κυβέρνησης το 1930, όταν η υπογραφή του ελληνοτουρκικού συμφώνου σημάδεψε μια νέα εποχή στην πορεία της Εγγύς Ανατολής προς την ειρήνη, να θέσω προ των εξεχόντων μελών της επιτροπής του βραβείου Νόμπελ για την ειρήνη την υποψηφιότητα του Μουσταφά Κεμάλ Πασά, ως άξιου αυτής τής επιφανούς τιμής». Η πρόταση προκάλεσε αίσθηση όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στην Ευρώπη.

Έτσι τον Οκτώβρη του 1931, στο πλαίσιο της έναρξης των Β΄ Βαλκανικών Αγώνων Στίβου στο Παναθηναϊκό Στάδιο της Αθήνας έδωσε το παρόν και ο Τούρκος πρωθυπουργός Ισμέτ Ινονού, που είδε τους αγώνες από κοντά και ειδικά τις προσπάθειες των Τούρκων αθλητών. Η υποδοχή που του επιφύλαξε ο Έλληνας πρωθυπουργός ήταν θερμή. Η Αθήνα ήταν σημαιοστολισμένη με τις ελληνοτουρκικές σημαίες από το κέντρο μέχρι το λιμάνι του Πειραιά, από όπου αποβιβάστηκε. Ο κόσμος που κατέβηκε στους δρόμους συμπλήρωσε το θεατρικό σκηνικό της ένθερμης υποδοχής. Η άφιξη του Τούρκου πρωθυπουργού στην Αθήνα και η έναρξη των Βαλκανικών αγώνων με τους πρωθυπουργούς των δυο κρατών να εισέρχονται στο Παναθηναϊκό Στάδιο χαιρετώντας τα συγκεντρωμένα πλήθη.

Μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης, φάνηκε ότι οι σχέσεις των δύο χωρών εισέρχονται σε μία περίοδο ειρήνης και φιλίας. Ήταν ειλικρινείς αυτές οι προθέσεις; Τι δείχνουν τα γεγονότα του 1955 ως προς τις προθέσεις της τουρκικής πλευράς;

Επιπλέον στοιχεία για τους εκπαιδευτικούς:

Ουσιαστικά η «Συνθήκη της Λωζάννης» ήταν μια συνθήκη ειρήνης που έθεσε τα όρια της σύγχρονης Τουρκίας. Για την Τουρκία η Συνθήκη είναι η ιδρυτική της πράξη – πιο πριν δεν υπήρχε Τουρκία αλλά Οθωμανική Αυτοκρατορία. Με τη συνθήκη της Λωζάννης, επίσης, ακυρώνεται με τον πιο επίσημο τρόπο η συνθήκη των Σεβρών που είχε υπογραφεί το 1920 και προέβλεπε τον επίσημο διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Πάνω απ' όλα όμως ακύρωνε το καθεστώς των διομολογήσεων κάτι που δεν μπορούσαν να ανεχτούν άλλο οι Τούρκοι. Οι διομολογήσεις είναι συμβάσεις δυνάμει των οποίων παρέχονται εξαιρετικά προνόμια στους υπηκόους ενός κράτους, που διαμένουν στο έδαφος ενός άλλου κράτους. Κάτι που ήδη από το 16ο αιώνα οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής έπρατταν υπογράφοντας με το Σουλτάνο και διεκδικώντας πολλά δικαιώματα στο χώρο της Μ. Ασίας. Με τη «Συνθήκη της Λωζάννης», ο Κεμάλ ακυρώνει τις διομολογήσεις θέτοντας το ως απαράβατο όρο.

Η ανταλλαγή που όριζε η «Συνθήκη της Λωζάννης» πραγματοποιήθηκε με βάση το θρήσκευμα ακριβώς γιατί οι Τούρκοι πίστευαν ότι έτσι μπορούν να απαλλαγούν από περισσότερο μη τουρκικό πληθυσμό. Δεν είναι τυχαίο ότι στο άρθρο 2β της συνθήκης χρησιμοποιήθηκε ο όρος «Μουσουλμάνοι» και όχι «Τούρκοι». Είναι γνωστό εξάλλου ότι κατά την Οθωμανική Αυτοκρατορία η Θρησκεία μετρούσε πολύ περισσότερο από ότι η εθνικότητα.

Μάθημα ορθογραφίας...

Πώς γράφεται; «Λωζάννη» ή «Λοζάννη»;

Τα αποτελέσματα της αναζήτησης μας δίνουν εικόνα πλήρους σύγχυσης: πάνω από 10.000 εμφανίσεις της Λωζάννης και της Λοζάνης αντίστοιχα, πάνω από 3.000 για τη Λοζάννη και... περίπου 25.000 εμφανίσεις της (αυθαίρετης και μη στηριζόμενης σε κάποιο από τα συστήματα που προαναφέρθηκαν) Λωζάνης!

Η πόλη της Ελβετίας Lausanne γράφεται σύμφωνα με την αρχή της αντιστρεψιμότητας Λωζάννη. Παρατηρούμε όμως ότι το γαλλικό αυ δεν έχει καμία φανερή αντιστοιχία με το γράμμα ω. Η μερική αντιστρεψιμότητα που πρότεινε ο Μ.

Τριανταφυλλίδης θα έδινε τη γραφή Λωζάννη (διατήρηση μόνο των διπλών συμφώνων). Σύμφωνα με την αρχή της απλογράφησης θα γραφόταν Λωζάνη.

Τι σχέση έχει η Λωζάννη με τον Καποδίστρια;

Δίνουμε στους μαθητές την πληροφορία ότι αυτό που βλέπουμε είναι μια χάλκινη προτομή του Καποδίστρια, του πρώτου Έλληνα κυβερνήτη, που βρίσκεται στην κεντρική πλατεία της Λωζάννης. Μαζί με την κυβέρνηση της Ρωσίας, η πόλη της Λωζάννης, τον Σεπτέμβριο του 2009, έκανε τα αποκαλυπτήρια της προτομής του Ιωάννη Καποδίστρια, παρουσία των Υπουργών Εξωτερικών της Ελβετίας Μισελίν Κάλμου-Ρέυ και της Ρωσίας, Σεργκέυ Λαβρόφ, του Δημάρχου της Λωζάννης και του ελληνικής καταγωγής προέδρου της τοπικής βουλής του καντονίου Vaud, πρωτεύουσα του οποίου είναι η Λωζάννη, Πασκάλ Μπρουλής.

Συζητούμε για τον Καποδίστρια και ανασύρουμε πληροφορίες που έχουμε αποκτήσει από το μάθημα της Ιστορίας. Συζητούμε για τη σχέση του Καποδίστρια με τη Λωζάννη....

[Το 1798, η Γαλλία εισβάλλει και κατακτά την Ελβετία την οποία όμως δεν προσάρτησε αλλά διαμόρφωσε έτσι την διοικητική της μεταρρύθμιση, ώστε να αποτελεί ένα κρατίδιο δορυφόρο. Οι κινήσεις αυτές αλλά και οι διαθέσεις του Ναπολέοντος θορύβησαν την Ρωσία η οποία ήθελε να δει την δράση του να περιορίζεται. Τελικά το 1813 ο Ιωάννης Καποδίστριας διορίζεται ως εκπρόσωπος της Ρωσίας στην Ελβετία. Ο Καποδίστριας συνέβαλε στην ενότητα και ανεξαρτησία του κράτους της Ελβετίας υπό την νέα της δομή, καθώς ήταν από τους εμπνευστές του διαχωρισμού της, σε 19 αυτόνομα κρατίδια, τα καντόνια. Συνεισέφερε επίσης στην διαμόρφωση του ελβετικού συντάγματος, αλλά και την μετέπειτα ουδέτερη στάση της χώρας.]

Η κατοικία του Ιωάννη Καποδίστρια στη Γενεύη, στον αριθμό 10 της Rue de l'Hôtel de Ville

Υπάρχουν Έλληνες στη Λωζάννη σήμερα;

Επισκεπτόμαστε την ακόλουθη ιστοσελίδα:

<http://www.ecolegrecque.ch/> (ελληνικό σχολείο Λωζάννης και Γενεύης)

Οι μαθητές σε ομάδες κάνουν μια έρευνα στα υπομενού της ιστοσελίδα. Συζητούμε για τους Έλληνες που ζουν σήμερα στη Γενεύη και τους λόγους που τους έκαναν να μεταναστεύουν εκεί.

Επισκεπτόμαστε και άλλες ιστοσελίδες:

<http://estia-lausanne.ch/el> (Σύλλογος Ελλήνων Λωζάννης)

http://www.communaute-hellenique-geneve.ch/index.php?option=com_contact&catid=12&Itemid=85&lang=el (Ελληνική κοινότητα Γενεύης)

Επεκτείνουμε τη συζήτηση στον Ελληνισμό της Διασποράς και στα ελληνικά σχολεία που βρίσκονται σε πολλές χώρες του κόσμου.

Χρήσιμοι επιπλέον χάρτες

Χρήσιμες ιστοσελίδες

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C102/79/647,2401/>

(σχολικό βιβλίο Γ Λυκείου)

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C105/65/523,1922/>

(σχολικό βιβλίο Γ Γυμνασίου)

<http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C102/79/647,2409/> (Γ Λυκείου, ανταλλαγές πληθυσμών και μικρασιατική καταστροφή)

Άλλες φωτογραφίες

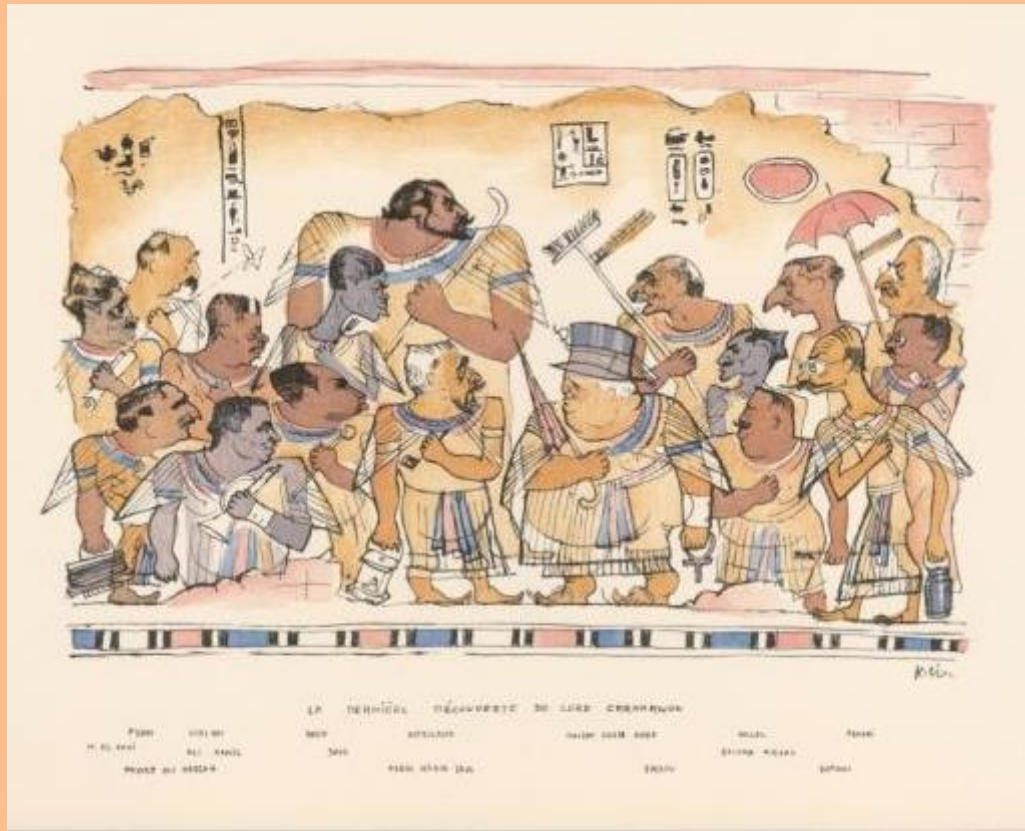
Ο Ισμέτ πασάς (Ινονού), επικεφαλής της τουρκικής αντιπροσωπείας στη Λωζάννη, υπογράφει την ιστορική συμφωνία.

Ο Βρετανός υπουργός Εξωτερικών Κόρζον (δεξιά), με τον πρωθυπουργό Μπάλντουιν. Η αγγλική αντιπροσωπεία έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη Λωζάννη.

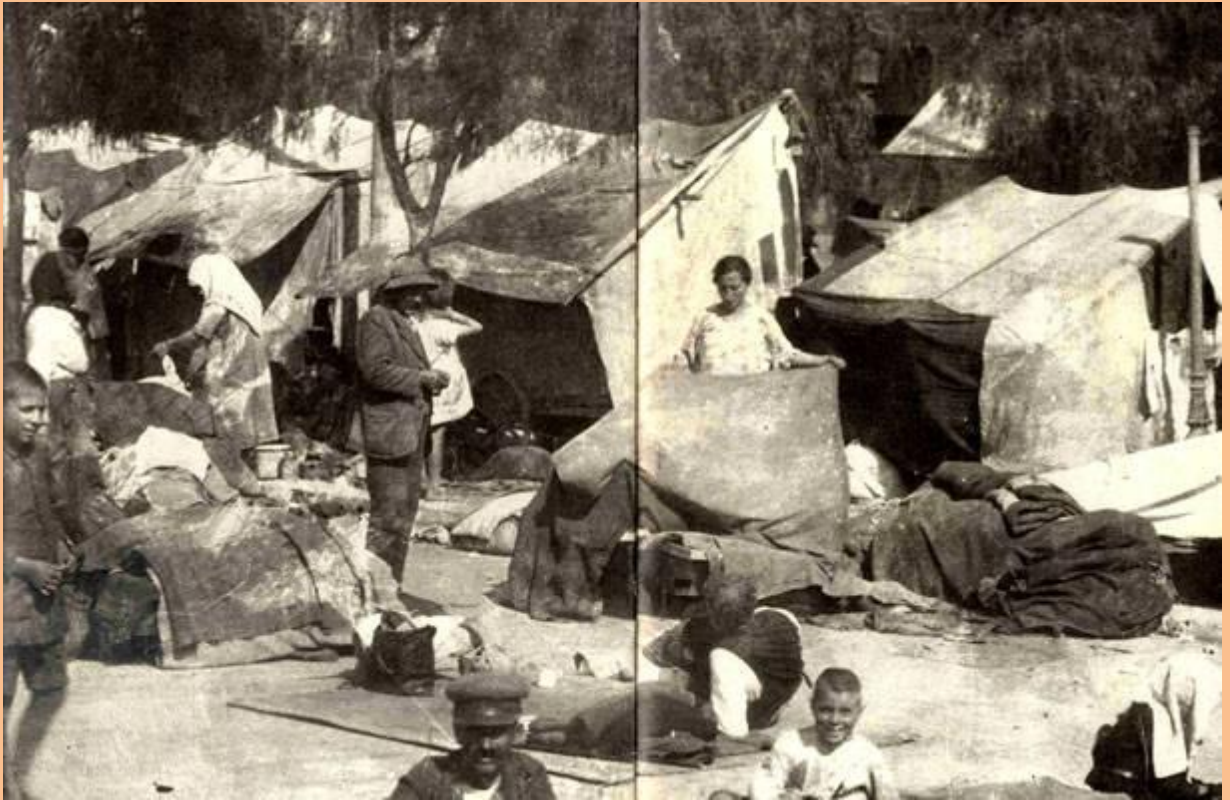

Ανταλλαγή πληθυσμών, Λήμνος

Γελοιογραφία του 1923 για τις διαπραγματεύσεις που προηγήθηκαν των υπογραφών

Μικρασιάτες φτάνουν στην Ελλάδα και διαμένουν σε σκηνές

Τουρκικό γραμματόσημο που κυκλοφόρησε για την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάννης (απεικονίζει τον Κεμάλ και τη γέφυρα του Σαγγάριου ποταμού)

Ομιλία του Κεμάλ Ατατούρκ στην Τουρκία μετά την υπογραφή της συνθήκης

Το κτίριο στο οποίο υπογράφηκε η συνθήκη (σήμερα ξενοδοχείο)

Ο χώρος όπου έγιναν οι συζητήσεις

Ινονού και Βενιζέλος αποχωρούν μαζί από την αίθουσα που υπέγραψαν τη συνθήκη

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, επικεφαλής της ελληνικής αποστολής, αναχωρεί από το ξενοδοχείο του στη Λωζάννη.

Επέκταση δραστηριότητας

Στο διαδίκτυο υπάρχει άφθονο **οπτικοακουστικό υλικό** που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί. Ένα παράδειγμα είναι το παλιό σήριαλ της ΕΡΤ «Λωξάνδρα», η υπόθεση του οποίου αναφέρεται στον Ελληνισμό της Πόλης και στον τρόπο που ξεριζώθηκε. Τα επεισόδια υπάρχουν όλα εδώ:

https://www.youtube.com/playlist?list=PL8Pra97AUsbv-pg2I2KgLMUFd170ZHY_j

και στο σχετικό site της ΕΡΤ

<http://archive.ert.gr/?s=%CE%9B%CF%89%CE%BE%CE%AC%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%B1>

Στην τάξη μπορούν να προβληθούν κάποια επεισόδια που δείχνουν τον τρόπο που ζούσαν οι Έλληνες της Πόλης, τη θέση που είχαν στην κοινωνία, την ευμάρειά τους και τους λόγους που οδήγησαν στον ξεριζωμό τους.

Άλλα **οπτικοακουστικά προϊόντα** που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν είναι:

«Η πολιτική κουζίνα» (ξεριζωμός Ελλήνων της Πόλης, γεγονότα του 1955)

<https://www.youtube.com/watch?v=gAECtG5RQNY>

«Η καταστροφή της Σμύρνης», ντοκιμαντέρ

<https://www.youtube.com/watch?v=0vIsliVfQTM>

«Σμύρνη 1922», ντοκιμαντέρ του National Geographic

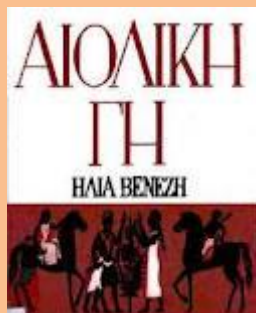
<https://www.youtube.com/watch?v=eAjTwKupd7U>

Πρόγραμμα φιλαναγνωσίας (χρησιμοποιούμε βιβλία με θέμα τον Ελληνισμό της Πόλης, της Μικράς Ασίας, του Πόντου)

Προτεινόμενα βιβλία:

ΑΙΟΛΙΚΗ ΓΗ

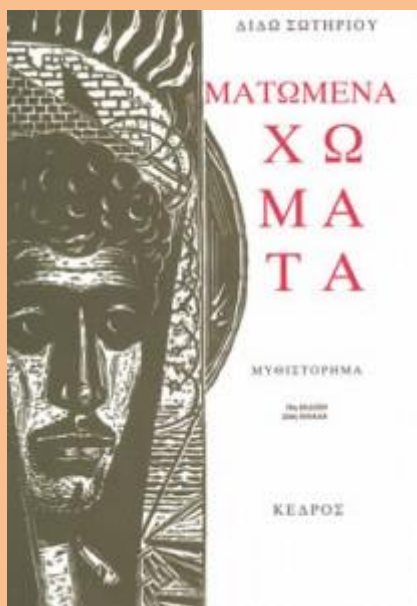

Η **Αιολική γη του Ηλία Βενέζη** είναι ένα μυθιστόρημα που παρουσιάζει μια σειρά από επεισόδια ,όπως τα βλέπουν τα μάτια ενός παιδιού, του Πέτρου, που η η περιπέτειά του φαίνεται κάτι το φυσιολογικό.

Μας μεταφέρει στα Κιμιντένια, βουνά της Μικράς Ασίας, όπου ζει η οικογένεια του μικρού Πέτρου με αρχηγό τον παππού. Ο Πέτρος, με την πιο αγαπημένη από τις τέσσερις αδερφές του, την Άρτεμη, παιδιά ακόμα, ζουν σε ένα μαγικό κόσμο γεμάτο παιδικά όνειρα που όμως σιγά-σιγά γκρεμίζεται όταν έρχονται σε επαφή με την αδικία, την κακία και τον Α΄παγκόσμιο πόλεμο. Ζούν τον ξεριζωμό απ' τον τόπο και τη γη τους και την προσπάθεια να στεριώσουν σε ένα καινούριο μέρος.

Είναι ένα από τα αριστουργήματα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, το βιβλίο του χαμένου παραδείσου των παιδικών χρόνων στα παράλια της Μικρασίας και του δραματικού ξεριζώματος από τη γενέθλια γη.

ΤΑ ΜΑΤΩΜΕΝΑ ΧΩΜΑΤΑ

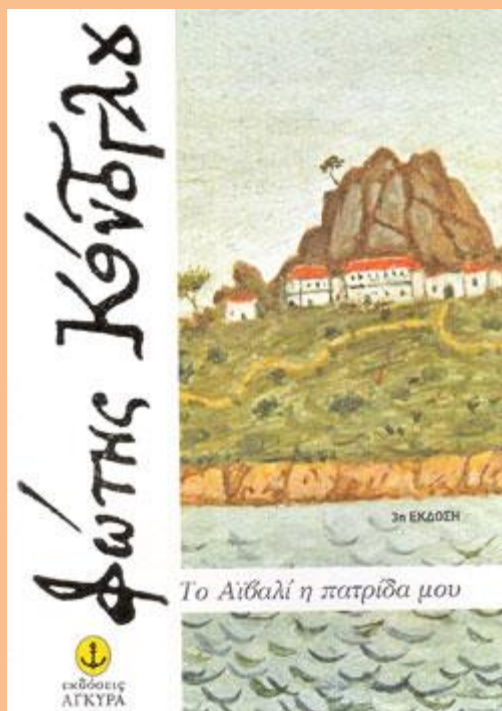
Τα Ματωμένα χώματα (1962), το δεύτερο μυθιστόρημα της **Σωτηρίου**, είναι ένα από τα αριστουργήματα και γνωστότερα βιβλία για τη ζωή στις χαμένες πατρίδες πριν από τη μικρασιατική καταστροφή αλλά και για την τραγωδία του 1922. Πιθανότατα είναι και το πιο πολυδιαβασμένο, αφού αριθμεί πλέον 98 εκδόσεις και 404.000 αντίτυπα.

Ο πρωταγωνιστής, Μανώλης Αξιώτης, χωρικός από τον Κιρκιντζέ αφηγείται την ιστορία του από την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα ως το 1922, την αναγκαστική επιστράτευσή του, τη φρίκη των Ταγμάτων Εργασίας, τις προσπάθειές του να δραπετεύσει από αυτά, τη στράτευσή του στον ελληνικό στρατό, την αγωνία του να σώσει την οικογένειά του στην καταστροφή της Σμύρνης και την τελική σωτηρία του.

Μέσα στη μεγάλη ρεαλιστική παράδοση, με πολλά ηθογραφικά στοιχεία, η συγγραφέας κατόρθωσε να ζωγραφίσει μια πλατιά τοιχογραφία της σκληρής ζωής των Ελλήνων χωρικών της Μικράς Ασίας και της ειρηνικής συνύπαρξής τους με τους τούρκους αγρότες. Κοινό στοιχείο αυτού του μυθιστορήματος με το σύνολο σχεδόν της πεζογραφίας των χαμένων πατρίδων είναι ο ύμνος στη μικρασιατική γη, στην αφθονία και στον

πλούτο του ευλογημένου τόπου, η προβολή της ομορφιάς της Σμύρνης (που αναδείχτηκε σε πόλη σύμβολο της Εξόδου) και η διανθισμένη με μικρασιατικούς ιδιοματισμούς και τουρκικές λέξεις γλώσσα. Η Σωτηρίου, μέσω του πρωτοπρόσωπου αφηγητή της, που ωριμάζει ψυχικά και πνευματικά από τις τραγικές εμπειρίες του, επισημαίνει τους λόγους της μεγάλης συμφοράς και κατονομάζει θαρραλέα τους αίτιους. Οι ήρωές της δεν διαιρούνται αντιθετικά σε Έλληνες και Τούρκους, αλλά σε πλούσιους και φτωχούς, δίκαιους και άδικους. Αποδίδει την ευθύνη της μικρασιατικής καταστροφής όχι στην αντιπαλότητα των δύο λαών, αλλά σε παράγοντες όπως η διείσδυση των Μεγάλων Δυνάμεων, που επιδίωκαν σχέσεις (κυρίως οικονομικές και εμπορικές) με την Τουρκία, ο αυξανόμενος τουρκικός εθνικισμός, η κακή εξωτερική πολιτική της Ελλάδας η απληστία ορισμένων Ελλήνων για περισσότερα κέρδη, που τους οδηγούσε σε κακή συμπεριφορά απέναντι στους Τούρκους και στους ομοεθνείς τους κ.ά.

ΤΟ ΑΪΒΑΛΙ, Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ

Ο Φώτης Κόντογλου (1895-1962) από το Αϊβαλί της Μικράς Ασίας δίνει μέσα από τα αφηγήματά του τη ζωή των απλών ανθρώπων της πατρίδας του. Ο συγγραφέας, όπως γράφει ο Η. Toppet, «ζει με τη φαντασία του μαζί με τους λαϊκούς ήρωες, για τους οποίους γίνεται λόγος στους βίους των αγίων και οι μορφές τους απεικονίζονται στους τοίχους των εκκλησιών». Στο έργο του *Τ' Αϊβαλί, η πατρίδα μου*, η νοσταλγική διάθεση είναι φανερή και συνδέεται άρρηκτα με τη βαθιά του πίστη στην ορθοδοξία και τη βυζαντινή παράδοση. Το ύφος του είναι απλό, λιτό, λαϊκό, γιατί ο συγγραφέας πίστευε ότι μόνο μέσα από την απλότητα στην αφήγηση επιτυγχάνεται η αυθεντικότητα. Έτσι οι ήρωές του, που θυμίζουν πρόσωπα από τους βίους αγίων και τα λαϊκά θρησκευτικά αναγνώσματα του 16ου αι., είναι άνθρωποι, απλοί, χωρίς μόρφωση, αθώοι. Η απλότητα, η αυθεντικότητα και η καλοσύνη των προσώπων αποτελούν χαρακτηριστικά στοιχεία και στο

εικαστικό του έργο, αφού ο Κόντογλου διακρίθηκε ιδιαίτερα ως ζωγράφος.

Άλλα βιβλία:

«**Η Λωξάνδρα**», της Μαρίας Ιορδανίδου

«**Το μαγικό δαχτυλίδι**», Λαϊκά παραμύθια από τη Μικρά Ασία, της Μαρίας Καπλάνογλου

«**Ιστορία ενός αιχμαλώτου**», του Στρατή Δούκα

«**Το κόκκινο σημάδι**», της Σοφίας Βόικου

«**Όταν οι άγγελοι πέθαιναν στη Σμύρνη**», του Γιάννη Καψή

«**Ήθελα μόνο ένα αντίο**», της Πασχαλίας Τραυλού

«**Μέσα στις φλόγες**», Διδώ Σωτηρίου

«**Η αγάπη δεν έχει τέλος**», Κώστας Καρακάσης

«**Χαλαμονή**», Αντώνης Παυλίδης

«**Οι νεκροί περιμένουν**», Διδώ Σωτηρίου

«**Οι πρόσφυγες**», μυθιστόρημα από τη Διδώ Σωτηρίου

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E111/322/2164,7892/>